

פרשנות אחרת לפסוק הידוע "וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא" / ד"ר אליזבט גולדוין¹

אנו חיים בתקופה של שינוי גדול בעולם המוסרי: שוויון ערך האדם באשר הוא, ללא הבדל דת, גזע, גיל ומגדר; כבודו וזכותו על גופו, הם עקרונות מכוננים של המוסר העכשווי, בשונה מן העבר. הפער בין ערכים אלה לתורה עלול להוביל לנטישה מוחלטת של התורה וההלכה כבלתי מוסריות או לדבקות קנאית בהלכה כפי שהיא, במחיר מוסרי כבד. ואולם חכמינו לאורך הדורות הראו לנו דרך נוספת לגשר בין העולם המוסרי המתפתח לתורה שבכתב – המדרש.

והשאר פירוש הוא, לך ולמד.

היה זה הלל הזקן שאמר: "מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך, זוהי כל התורה כולה והשאר פרוש הוא, לך ולמד". בדברים אלה הוא מגדיר את החוק הבסיסי ביותר למוסר: לא לעשות לזולת את מה שאיני רוצה שיעשו לי. לא זאת בלבד, הוא גם מעמיד זאת כעיקרון המכוון של כל התורה. נוסף לכך, הוא מזמין לימוד ופרשנות: כאשר נראה שהתורה סותרת את העיקרון האמור, יש לפרשה כך שלא תסתור אותו. לפעמים פשט הפסוקים או ההלכות נראים סותרים למוסר. קושי נוסף הוא שתפיסת המוסר משתנה. אך הנחתי היא (ובזה, כאמור עדיין אינני מחדשת דבר) שהתורה – כלומר התרבות הנסמכת על התורה שבכתב ובנויה נדבך על נדבך של פרשנויות, פסיקות, תקנות ובעיקר מדרשים – נועדה לעזור לנו להיות אנשים טובים יותר זה עם זה, חברה טובה יותר. אם זו מטרת התורה, הרי לא יתכן שיהיו בה חוקים הסותרים מטרה זו. וגם כאשר מתגלים ערכי מוסר חדשים, כגון שוויון זכויות לנשים ולילדים, לאנשים בעלי נטיות מיניות שונות, לאנשים מגזעים שונים ומעמדות כלכליים-חברתיים שונים, לאנשים בעלי צרכים מיוחדים וכו', התורה מכילה בתוכה גם ערכים אלה המבקשים את גילויים על ידי בני האדם. אנו ניתבעים אם כך לפרש נכון את הפסוקים.

דרוש אומץ.

מהלכים פרשניים והלכתיים רבים לאורך הדורות נעשו מתוך תודעה זו ופוסקים ידעו להתאים בין ההלכה לבין המוסר על ידי מהלכים פרשניים נועזים, תיקון תקנות ועוד. תקופתנו היא תקופה של שינוי גדול בעולם המוסרי: שוויון ערך האדם באשר הוא, ללא הבדל דת, גזע, גיל ומגדר; כבוד האדם וזכותו על גופו, הם עקרונות מכוננים של המוסר העכשווי, בשונה מן העבר. הפער הקיים כביכול בין ערכים אלה לתורה עלול להוביל לנטישה מוחלטת של התורה וההלכה כבלתי מוסריות, או לדבקות קנאית בהלכה כפי שהיא, במחיר מוסרי כבד. במילים אחרות, תפיסת מציאות של שחור או לבן, הכל או לא כלום. ואולם חכמינו לאורך הדורות מציעים לנו דרך נוספת לגשר בין העולם המוסרי המתפתח לתורה שבכתב – דרך המדרש. המדרש הוא שיטת פרשנות המקשרת בין המציאות לבין הפסוקים, בין ההווה לעבר, בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה ומוסיפה להיוצר בכל דור. הדוגמה שלהלן הוא הצעה ברוח דרך שלישית זו.

¹ תודה לאבי בלכרמן ידידי על הערותיו המועילות.

"ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא" - מדרש אחר.

האיסור על יחסי מין הומוסקסואליים נסמך על הפסוק "וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא" (ויקרא יח כב)². הפרשנות המקובלת גורסת כי כוונת הפסוק היא שאסור לגבר לשכב עם זכר כדרך שנהוג לשכב עם אישה, כי זוהי תועבה.

אני סבורה כי אפשר ונחוץ לפרש פסוק זה אחרת: מה שהפסוק הזה מבקש להוקיע, הוא "משכבי אישה", במובן זה שהאישה היא פסיבית ונבעלת. משכבי אישה, כאשר הם נעשים מתוך בעלות, כאשר אינם שוויוניים, כאשר הם כוחניים, כאשר הכוח כולו בידי החודר - הם פסולים, בין אם מדובר בבעילת אישה או בבעילת גבר. אלה הם יחסי תועבה.

המילה "ואת" בתחילת הפסוק מפנה לזכר החודר ולא לנחדר – זכר או נקבה.

בפרשנות הביטוי "משכבי אישה" אסתמך על פסוק נוסף: "כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרֹוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיִּתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ" (דברים כד א). איש המתנהג בבעלות, בועל ולא נוהג בשותפה שלו בכבוד וחברות, עושה תועבה ויש בדבר משום ערווה. סופם של יחסים כאלה גרושין, וכמו שמערכת היחסים מושתתת על ניצול, כך גם פרוקה. מערכת יחסים ראויה, יש בה שותפות, הסכמה ושוויון וגם אם היא אינה עולה יפה, על השותפים לפרקה בהסכמה. הסיפור של פסוק זה הוא כישלון ידוע מראש בגלל חוסר כבוד לזולת וכמו שלקחת האישה אינה ראויה כך גם גירושה. הפסוק הזה אינו מלמד על מצב ראוי, כי אם מראה שיבוש מוחלט של יחסים. לכן גם אין ללמוד ממנו על הדרך הראויה להסדיר גט. די ברצון של אחד השותפים לפרק את השותפות.³

שני הפסוקים הללו מוקיעים יחסי מין וזוגיות שאינם כרוכים בהסכמה מלאה ושוויון ערך בין שני השותפים הבוגרים. בחזרה אל הפסוק "וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא". "ואת זכר", מתייחס לבעל ולא לנבעל.

על "משכבי אשה", כתוב בפסוק ש"תועבה הוא" ומכאן אפשר ללמוד שמדובר גם במשכב עם זכר, שהוא בעילה ולא חברי-שוויוני.

במילים אחרות, פסוק זה לא נועד להתערב ביחסים לגיטימיים שבין שני אנשים בוגרים הרוצים בהם, מתוך כבוד הדדי ואהבה. במקרה כזה אין למוסר שום עניין ואין להלכה שום עילה להתערב בחופש הפרט. אדרבה, הוקעת יחסים ממין זה היא פגיעה אנושה בחופש לאהוב ולבחור את מושא האהבה.

התורה מוקיעה ניצול של אדם בידי חברו, עשיית מה ששנוא עליך לחברך ללא הבדל מגדרי.

נוכל גם להסיק מכך שנישואין ראויים, במקום להיות פעולת קניין של בעל את אשתו הם ברית שותפות המצריכה הסכמה ושוויון בין בני הזוג לבניית השותפות ולפרוקה במקרה הצורך. לא הבעל קונה אישה ומגרשה לרצונו, אלא בני זוג במעמד שווה. די שאחד השותפים ירצה לפרק את השותפות כדי שהיא תתפרק.

² ראו גם: "ואיש, אִשָּׁר יִשְׁכַּב אֶת-זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה--תוֹעֵבָה עָשָׂה, שְׁנִיָּהֶם; מוֹת יוֹמָתוֹ, דְּמִיָּהֶם בָּס" (ויקרא כ יג). אפשר לפרש פסוק זה באותה השיטה הבעיה היא שיטת המשכב שהיא משכבי אישה, כלומר, ניצול חד-צדדי של צד אחד את הצד השני.

³ זהו העיקרון המנחה את פרק "השותפין", בבא בתרא פרק א: כאשר אחד השותפים רוצה לפרק את השותפות, היא מתפרקת. ההלכה נועדה להסדיר את הגינות הפרוק.

חוזרים לשדה המדרשי

חז"ל הורישו לנו כלים לפרשנות התורה ולהתאמתה למציאות משתנה ולערכים מוסריים מתפתחים. עלינו רק להיות די יצירתיים ודי אמיצים כדי להשתמש בהם. זו דרך לקיים את התורה כתורת חיים ולא לחיותה כמערכת חוקים הנוגדת את המוסר. וכך לסיום, הפעם בשפת המדרש, אני דורשת את הפסוק ההוא:

איסור משכבי אישה

"וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תְּוַעֲבָה הוּא" (ויקרא יח כב).¹

"ואת זכר", יכול זכר הנבעל? תלמוד לומר בבוועל הכתוב מדבר.

"לא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה", כמו שכתוב "כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָעִלָּהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ" (דברים כד א). "לקח" ולא כרת ברית, "בעלה" ולא שאל להסכמתה, אלה הם "משכבי אישה". איש לוקח ובוועל סופו שימצא בה ערוות דבר. איש לוקח ובוועל, אלה "משכבי אישה".

"תְּוַעֲבָה הוּא", ולא כתיב "תועבה היא". מכאן למדנו בין באיש בין באישה.

*הסבר: הפסוק הזה מוקיע מערכת יחסים של בעילה ובעלות שאין בה כבוד ולא הדדיות. זה נקרא "משכבי אישה" והדבר אסור בין אם בן הזוג הוא איש או אישה.